

Maria Teresa Cabré: «Una llengua que no és apta per a tots els usos és una llengua destinada a recular»

Maria Rosa Bayà

Reprenem aquí el reportatge que ens faltava sobre els pioners que vint-i-cinc anys enrere es van obrir camí en els diferents àmbits de la llengua: el que volíem dedicar, en concret, als inicis de la terminologia catalana. De la mà de Maria Teresa Cabré, presidenta de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i primera directora del TERMCAT, ens endinsarem, no pròpiament en els inicis de la terminologia —la qual, de fet, és tan antiga com la mateixa llengua—, sinó en els inicis de la planificació de la terminologia.

Per a fer-ho, ens hem de remuntar al 1984, amb Aina Moll al capdavant d'una tot just estrenada Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya. Era l'època de la Norma i de les primeres campanyes per a la normalització del català al Principat. «L'Aina havia estat al Quebec», recorda Maria Teresa Cabré, «i allà havia après que per a la promoció de l'ús social —i sobretot, professional— del francès, calia disposar de terminologia francesa». En els anys setanta, al Quebec, les empreses treballaven bàsicament en anglès. Per tant, hi havia una gran feina terminològica a fer, que afectava, en

especial, els vocabularis professionals i de l'administració. Aquesta tasca la van començar a organitzar les mateixes empreses, sobretot les més grans, que van crear serveis lingüístics amb unitats específiques dedicades a la producció de la terminologia de l'empresa. Aina Moll va veure aquest model i s'hi va inspirar per a començar a recuperar la terminologia catalana.

«L'Aina era molt conscient que per a poder parlar de la normalització de la llengua catalana calia que totes les parcel·les de la comunicació es dotessin dels recursos disponibles i adequats. I això la va fer pensar en la terminologia», explica Maria Teresa Cabré. La seva idea era desenvolupar una terminologia de totes aquelles parcel·les en què el català no s'havia utilitzat, o s'havia deixat d'utilitzar: «Es tractava de cobrir terminològicament i fraseològicament l'àmbit jurídic, l'àmbit administratiu i el de totes les matèries d'especialitat que no havien produït d'una manera natural la seva pròpia terminologia», remarca Cabré. La raó per a fer-ho continua essent ben vigent: «Una llengua que no és apta per a tots els usos és una llengua destinada a recular.»

Així va néixer la idea d'un seminari, el mateix 1984, per a discutir com s'havia d'organitzar la normalització de la terminologia catalana. Hi van participar, entre altres, editors de revistes científiques, professors universitaris, membres de l'IEC i científics a títol personal que s'havien significat per la seva defensa de la terminologia científico-tècnica, com ara Enric Casassas, Oriol de Bolòs o Heribert Barrera. D'aquest seminari en va sortir la idea que s'havia de crear un centre que dirigís tot aquest procés de normalització terminològica.

Va sortir la idea que s'havia de crear un centre que dirigís tot aquest procés de normalització terminològica

El projecte es fa realitat un any més tard, el 1985, quan es crea el TERMCAT: un consorci format per l'IEC, que n'assegurava la part acadèmica, i la Conselleria de Cultura, a través de la Direcció General de Política Lingüística, que n'assegurava la part administrativa. I va ser en aquell moment que

van proposar a Maria Teresa Cabré si volia fer-se'n càrrec. «Jo que venia de fer de professora universitària de lexicologia i morfologia i que de terminologia en sabia poc...», rememora l'actual presidenta de la Secció Filològica. «Per tant, vaig haver d'arremangar-me i posar-me a estudiar terminologia!»

Cabré es va anar a formar primer a Viena, on la terminologia s'estudiava a la universitat com una disciplina teòrica, i després al Quebec, on es treballava d'una manera més pràctica, amb l'objectiu de promoure l'ús del francès en els diferents camps professionals, tal com ja s'ha dit. La síntesi que es va fer a Catalunya del model centreeuropeu —que era el que imperava a tot Europa— i el quebequès ens permet de parlar, segons remarca Cabré, d'una «escola catalana de terminologia». «Això és un fet bastant reconegut», afegeix.

El TERMCAT, doncs, és fruit d'aquesta «escola catalana de terminologia». Però és fruit, també, de més coses. Quan Maria Teresa Cabré es disposava a muntar-lo tenia molt clar, d'una banda, que s'havia de fer una producció de terminologia d'acord amb el que necessitaven les campanyes de normalització lingüística emeses per la Generalitat: «Hi havia un pla de política lingüística en marxa i la terminologia havia de ser una peça d'aquest pla», assegura. D'altra banda, «com que de terminologia ja en teníem —no estava actualitzada però en teníem—, calia recopilar tota la que s'havia creat o utilitzat fins aleshores», diu la impulsora del centre. Es refereix a buidar, per exemple, els *Fulls Lexicogràfics* de l'Institut d'Estudis Catalans, que recollien molts termes científico-tècnics; el *Butlletí de Dialectologia Catalana*, que contenia molt material vinculat a la cultura popular, o l'*Enciclopèdia Catalana*, que havia fet una tasca immensa de fixació terminològica. Tots aquests materials van servir per a alimentar el banc de dades terminològic del TERMCAT: el BTerm, un banc de dades que encara existeix, i on es continua abocant tota la terminologia que es produeix.

A més de produir i difondre termes, el TERMCAT va elaborar criteris i va organitzar cursos conjuntament amb la Universitat de Barcelona per a formar terminòlegs i possibilitar que des d'altres espais també es pogués treballar la terminologia. Però encara tenia, i té, una altra atribució essencial: la normalització dels termes, que es fa des del Consell Supervisor, un òrgan integrat per tècnics del centre i per científics externs, i

que és presidit per un membre de la Secció Filològica. Els termes normalitzats pel Consell passen a engruixir la Neoloteca.

L'empremta del model quebequès en l'escola catalana de terminologia es fa molt evident en el tipus de termes que passen pel Consell Supervisor: «La normalització de la terminologia en un procés de normalització de la llengua significa no haver de tractar només termes científico-tècnics molt especialitzats, sinó també termes que formen part del coneixement general però per als quals es necessita certa precisió», explica Cabré. Per exemple, per a parlar de la banca i les finances, dels esports o del lleure, calen termes tan precisos com els que s'empren en genètica. «Això ens obligava a entrar en un tipus de vocabulari que transcendia aquestes elits del coneixement científic i tècnic», continua la presidenta de la Secció Filològica. S'entra, així, en un terreny en què la terminologia està en contacte amb la llengua general. La Comissió Lexicogràfica de l'IEC és l'encarregada de valorar l'oportunitat de

fer entrar en el diccionari general els termes normalitzats pel Consell Supervisor. Normalment no es posen en qüestió les decisions del Consell, només en algun cas hi pot haver alguna dissensió, com va passar amb el

terme *boirum* (en anglès, *smog*), que el TERMCAT no acceptava i el *DIEC* va incloure.

Abans d'acabar, Cabré ens avança una primícia: l'Institut està impulsant un projecte que qualifica com a «avantguardista» i que es coneix amb el nom de *Guaita*. Ens confessa que l'Institut vol tenir un paper més actiu en relació amb la terminologia més enllà de la seva presència en el Consell Supervisor, i que per això s'ha creat una Comissió de Terminologia a l'IEC, formada per un representant de cada una de les seccions. Entre altres activitats, aquesta Comissió treballarà en el projecte *Guaita*, que té com a objectiu «avançar-se a la difusió de termes manllevats d'altres llengües». Quan un científic aprèn a designar un concepte amb una denominació en una altra llengua, li costa molt desarrelar el manlleu un cop l'ha incorporat, encara que l'equivalent en català sigui del tot escaient. El projecte *Guaita* vol evitar haver de fer una normalització *a posteriori*, que sovint pot resultar infructuosa. Per a fer-ho, cal detectar els termes nous abans que es difonguin, i proposar, en cada cas, un equivalent en català. Això es vol fer a partir de buidar les successives actualitzacions de manuals de referència en anglès i identificar-hi els nous conceptes. Sens dubte, el repte està servit. ■

El projecte Guaita té com a objectiu «avançar-se a la difusió de termes manllevats d'altres llengües»
